

Ironií osudu jest, když český spisovatel, který nemiluje novin, lépe řečeno jejich dnešního velmocenského rozsahu
 5 a prestýže, píše skoro výhradně do novin, dokonce do velkých novin, a píše do nich — rád. Jako například já. Nevím jistě, je-li to ironie speciálně česká, ale zdá se mi to.

Česká literatura od počátku svého moderního rozmachu souvisí stále na mnoha stranách se žurnalismem: mnozí
 10 nejlepší spisovatelé naši vydělávají si nebo přivydělávají na živobytí v novinách, aniž se to děje bez vlivu na jejich tvorbu, neboť většina těchto spisovatelů neslouží novinám dobrovolně, nýbrž z jistého donucení, existujícího konečně i tehda, když spisovatel dá žurnálu přednost před magi-
 15 strátní kanceláří nebo kantorskou katedrou.

Je nesporno ovšem, že práce žurnalistická může mít a tu a tam skutečně také má dobrý vliv na spisovatelského ducha a jeho tvárnou schopnost: podobá se někdy silnému průvanu, který profoukne komnaty příliš dusné a převo-
 20 něné, učí překonávati bázeň před pérem, nechť k péru, pusté nálady a postonování myslí. Ale stejně nesporno je, že dlouhý pobyt v žurnálu, několikaletá žurnalistická práce v užším smyslu slova, která nemá pranic společného s literaturou, působí obyčejně zhoubně na spisovatele: těch
 25 nářků bylo již dosti a příklady jsou stále hojné. Vidíme to na tom, co se píše, i na tom, co se nepíše.

To je ostatně příliš známá smutná kapitola z historie sociálního postavení českého spisovatele a není již ani zajímavá.

30 Člověk však může psát do žurnálu, aniž je žurnalista. Veliké dnešní deníky mají ohromný a nenasytný chřtán a potřebují pro ukájení svého hladu potravu velmi pestrou. A nemalá část této potrawy nemůže jim býti poskytována žurnalisty z povolání, nýbrž spisovateli. A to jest již zají-
 35 mavější kapitola. Také veselejší.

Mohla by býti ještě veselejší, radostnější, kdybychom

byli tak daleko, jako jsou Francouzi. Kdybychom byli méně malicherní, straničtí, kdybychom se nebáli tak příliš předčasných a zneužívaných myšlenek.

V Paříži vycházel a vychází snad dosud anarchistický týdeník *Les Temps nouveaux* (Nové doby). Nevím, má-li dnes některá česká revue tak vysokou úroveň, jako měl tento dělnický časopis. Vycházela při něm zajímavá příloha, složená skoro výhradně z výňatků, citátů, článků z knih a časopisů měšťanských. Snahou redaktora bylo sbírat z literatury hlavně francouzské všechny literární projevy, v nichž kapitalistická a měšťanská společnost soudí sebe samu. Neměl zdá se nikdy nouzi o materiál. A skoro v každém čísle této přílohy bylo možno čísti článek vyňatý z prvních stran některého velikého deníku. Byly to články o všech soudobých věcech. Krásné, bojovné, smělé články. Byly to články nej přednějších spisovatelů a vyňaty byly i z deníků reakcionářských, jako je *Temps*, nebo čistě kšeftářských, jako je *Matin*.

To je mi stálým svědectvím pro povýšenost francouzského ducha, to závidím francouzské žurnalistice, ať již jinde jest její mravní úroveň sebehorší. *Mirbeau*, *Descaves*, *France*, *Paul Adam*, *Séverinová* a dlouhá řada jiných bystrých spisovatelů promlouvala a promlouvá na předním místě ve francouzských denících o soudobých věcech a událostech a vyslovuje svá neopatrnická mínění tak směle a bez obalu, že u nás nemůžeme si toho vůbec představit. U nás smějí se názory podobné a tak vyslovené tisknouti pouze v malých listech anarchistických.

Tedy tak daleko ještě nejsme, aby naše veliké deníky mohly býti pravidelně a samozřejmě volnou tribunou spisovatelů, aby bylo zvykem ozdobovati žurnál nejlepšími jmény domácího světa myslícího a básnícího a zároveň aby pouhé jméno stačilo pro možnost naprosto svobodného vyslovení se. U nás ještě i pouhý abonent domnívá se míti právo k protestu proti nepohodlným myšlenkám. Hrajeme si rádi na temnou pevninu, kde si lidé vyčítají inzerty gumového zboží a kde i satirickým listům, dotknou-li se příslušníka některého organizovaného stavu, hrozí bojkot

ze strany příslušné organizace. Malé pokusy o to, aby spisovatel mohl v denním listě mluvití svobodněji, které se u nás přesto dějí, spojeny jsou vždy s jistým rizikem. A vždy najde se někdo, kdo protestuje.

- 5 Ovšem, tato věc není prozatím akutní. Žurnály nejsou u nás celkem spoutány více než listy a revue myšlenkám a literatuře vyhrazené, ba mají dokonce větší volnost, berou si ji aspoň někdy, jsouce puzeny k tomu větší duševní pohyblivostí, která se u nich přece tu a tam vyskytne, kdež-
- 10 to v naší literatuře a v ostatním našem časopisectvu docela umřela. Vyjímky jsou dvě tři. A což hlavní jest: i kdyby žurnály naše chtěly napodobiti zmíněný krásný zvyk francouzský, nemají komu dáti tuto svobodu slova, neboť soumrak bohů vládne nad českými vodami literárními, kde
- 15 nadevše cení se duševní klid a kde prostomyslná počestnost jest provokována nejvýše okázalou konzervativností.

- Celkem vzato však jest i přitom denní tisk u nás pomalu jediné místo, kde dosud něco kypí, kde jest nějaký ruch a intenzívnější život národem volky nevolky sledovaný
- 20 a spoluprožívaný. Sudme o něm jakkoliv, proklínejme jej, plačme nad ním, křičme, že jest v něm více kořalky než vína, — nakonec musíme býti rádi, že máme aspoň jej, že aspoň jeho ryk brání národu docela usnouti v libých snech o dobrých obchodech.

- 25 Velký denní list je také literatura, která nejenže čte se těmi, kteří nečtou, ale jest pomalu vůbec jediná, která se u nás čte. Nedivme se tomu. Náš člověk ztratil důvěru k jiné literatuře. Vzali mu ji kritikové, kteří po dlouhou dobu měli hlavní slovo, prestýž příliš vysoký a obecenstvo příliš
- 30 široké. Odstrašila jej nuda, čišící z toho, co mu předkládali oficielní nakladatelé. A což víme, co vše ještě spolupůsobilo! Náš člověk ztratil důvěru i k jiným věcem. Národní duch náš si zdříml. Čtenáři nečiní výjimky. Ani spisovatelé. Ani jejich knihy. Čtenář probouzí se v našem člověku jen v ho-
- 35 dinu, kdy přicházejí noviny. Noviny starají se o to, aby byly zajímavé. Noviny dovedou vyzdvihnouti událost. Noviny burcují i z nejzatvrzelejší dřímoty. Proto jsou čteny.

O českou literaturu nestará se nikdo. Naši nakladatelé

jsou macechy nebo vražednice nemluvnat. Má-li některá kniha jednou za mnoho let úspěch, jsou to noviny, které jí dopomohly k němu. Rozumí se: nikoli z důvodů uměleckých a literárních. Pro českou knihu skutečně dobrou nepracuje žádný burcující aparát. Naopak, všechno se spikne, aby co nejhluběji zapadla. Zpravidla vyjde skoro pokoutně, ale i v opácném případě vede život pokoutní. 5

České literární časopisy nejsou šťastnější. Co jim chybí, to jsou čtenáři; čeho mají nazbyt, to jest nuda. Snad to souvisí, a souvisí to bezpochyby i s dřímotou v české literatuře. 10

Tedy pro tyto věci píší do novin rád, třebaže je to — ironie osudu. Člověk má aspoň čtenáře, čtenáře na okamžik probuzené z dřímoty. A všelijaké čtenáře. I v zapadlých dědinách, nejen v kavárnách. I prosté a přístupné lidi, nejen přemoudřelé. A člověk je přitom také svobodnější. Může na témže místě mluvit právě o tom, o čem se mu chce. A včas. A nejvhodnější formou. Vychází-li pak na lov duší, má přitom příjemný pocit, že jeho lovištěm je šírá vlast... 15 20

Ale ještě pro něco píší rád do novin. Jsou to nečetné velké denní listy, které platí honoráře, a nikoli — almužny. České honoráře, to je ovšem také jedna z těch starých známých kapitol. Ale měla by míti nové pokračování. Napsal bych je pro svou osobu asi takto: 25

Byly doby, léta devadesátá — vidíte, člověk se k nim stále a stále vrací, až je mu to již samému nepříjemno —, kdy české časopisy literární, umělecké, revuální měly většinou každý své zvláštní místo, hlubší a vážnou raison d'être, nějakou buditelskou úlohu, konzervativní nebo pokrokový účel, silnou frontu, na které se bojovalo za kulturní a ideové hodnoty, — tehda mělo smysl dávat zdarma a zadarmo bráti. Byla to revoluce, bylo to obrozování, bořilo se, stavělo se znovu: oběti byly nutny, každý dal, co mohl, každý také učinil pro druhého, co mohl. 30 35

Dnes je situace podstatně změněna. Provedme v duchu přehlídku českých revuí a časopisů, o nichž je řeč. Jedny

— a jest jich hezká, na naše poměry až ošklivě hezká řádka
— vycházejí z pouhé setrvačnosti. Jiné vycházejí z důvodů
osobních. Zbývají dva tři, které plní u nás — ale jaksi
malátně, neradostně — to neb ono důležité poslání, jsou
5 to ostatně revue odborné. Kdyby zašly, zůstala by po nich
mezera. Za ostatními listy neukáplo by nám jediné slzičky.
Ten neb onen máme snad rádi pro to či ono, ale nechyběl
by nám, kdyby ho nebylo. Nechyběl by ani naší literatuře.
Snad redaktor jeho zasteskl by si, snad ten či onen prote-
10 žovaný autor, ale literatura naše nikoli. Z mladších časopisů
je to jediný Umělecký měsíčník, jenž reprezentuje
skupinu mladých umělců, kteří potřebují skutečně svého
orgánu, aby si vybojovali místo v našem uměleckém životě,
kteří bojují o věc, experimentují. Zde to nepůjde asi bez
15 obětí, a oběti budou tu na pravém místě. Ale neznám
jiného časopisu, který by dnes měl u nás právo žádati oběť
od českého spisovatele.

A teď mi řekněte! Proč mám já, český spisovatel, který
na papíře jsem sice mnohoobročník, poněvadž jsem již také
20 dostal nějakou tu literární cenu nebo podporu — bude mi
brzy čtyřicet —, ale ve skutečnosti živ jsem toliko z řádko-
vých honorářů, proč mám já psáti do literárních a podob-
ných časopisů, které platí někdy až o polovinu menší hono-
rář než noviny, do nichž píši a jež stačily by pohltiti mno-
25 hem více, než vůbec napíši? Čeští spisovatelé jsou ohrom-
nou většinou lidé, od nichž národ chce, aby při kulturní
hostině těšili se jen laskominami; patřím-li k těmto šťast-
ným, kterak mohl by někdo chtít, abych pracoval za menší
honorář jen proto, že u nás vycházejí nějaké literární časopisy,
30 které mají málo odběratelů a nemohou tedy dávat
honorář, nýbrž jen almužnu. Nebo ji dávají z důvodů ještě
problematictějších.

Opravdu, kdyby mohlo býti po mém, měli by pořádní
čeští spisovatelé stávkovati a nechávati si rukopisy dotud
35 doma, dokud se nenajdou pro ně lidské honoráře. A nejen
stávkovati, také se přičiniti, aby vše, co není schopno boha-
tého života, padlo, a aby přestala již také hnusná literární
komedie s tím lepením oficiální nakladatelské marky na

knihy, jichž vydání musí si autoři sami zaplatiti, na knihy kritikou dokonce jednomyslně uznané.

Vycházejí časem ještě české knihy, které kritika velebí a které považujeme za činy. Mluví se o nich mnoho v literárních časopisech. Ale je to lež. Ty časopisy čte několik lidí a těch knih nečte snad nikdo. Jsou to ubohé mouchy utopené v kotlech, kde se stále znovu převažuje zbytečná literatura překladová... 5

Paradoxně řečeno: Česká literatura měla by zahynouti, aby mohli žít čestí spisovatelé. Snad by to také spravil zdatný Koniáš, který by vypálil navršené haldy a naučil hlavně ty, kteří člověku tisknou nebo něco mu vydávají, troše úcty k dobré literární práci. 10